

JEZIKOVNO VKLJUČEVANJE (IN IZKLJUČEVANJE) OTROK PRISELJENCEV

Mihaela Knez

Filozofska fakulteta, Ljubljana

UDK 314.74-053.2(497.4):811.163.6'243

Slovenija je postala z vstopom v Evropsko unijo zanimiva za različne skupine priseljencev. Med njimi še vedno prevladujejo prebivalci nekdanjih jugoslovanskih republik, vedno pogosteje pa se k nam priseljujejo tudi državljani drugih evropskih in neevropskih držav. S starši se v Slovenijo pogosto preselijo tudi otroci. Ti se ob prihodu vključijo v slovenske vrtnice in šole in tako se ponavadi začne njihovo prvo spoznavanje slovenskega jezika.

otroci priseljenci, otrok migrant, jezikovna integracija, slovenščina kot drugi jezik v slovenski šoli

Following EU membership, Slovenia became an attractive destination for different groups of immigrants. The majority are still from the former Yugoslav republics, but there is an ever increasing number from other European and non-European countries. Those with families often bring their children with them, who then start to attend nurseries and schools, where they begin to learn Slovene.

child in migration, language integration, Slovene as a second language in slovene schools

O slovenščini kot drugem jeziku¹ v slovenskih šolah se je v preteklosti govorilo predvsem na narodnostno mešanih območjih v Slovenski Istri in Prekmurju,² kjer živita obe avtohtoni narodnostni manjšini, madžarska in italijanska. Šele v zadnjih letih smo o slovenščini kot drugem jeziku začeli razmišljati tudi v kontekstu običajnih osnovnih in srednjih šol (Knez 2008: 155–163, Pirih Svetina 2008: 147–148). Vanje se namreč vsako leto vključu-

jejo otroci priseljenci, ki so večinoma govorniki drugih jezikov. Večina priseljenega prebivalstva prihaja iz držav nekdanje Jugoslavije, vse pogosteje pa tudi iz drugih, bolj oddaljenih dežel in držav EU.³ Ti govorniki imajo pri učenju slovenščine drugačne potrebe kot slovenski otroci, saj se morajo jezika šele naučiti.⁴ Potrebe po drugačni infrastrukturi so bile podrobneje evidentirane v dokumentu *Strategija vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov*

- 1 Prvi jezik je s stališča posameznika tisti, ki se ga človek začne učiti prej kot katerikoli drug jezik. Drugi jezik je tisti jezik, ki je za posameznika sredstvo komunikacije, vzporedno z njegovim prvim jezikom (Pirih Svetina 2005: 9–12).
- 2 Prim. Nečak Lük 2008.
- 3 Po statističnih podatkih se v Slovenijo najpogosteje priseljujejo državljani nekdanjih jugoslovanskih republik. Njihov delež znaša kar 85 % odstotkov priselitev tujcev. Med njimi jih največ prihaja iz Bosne in Hercegovine ter Srbije in Črne gore. Za državljane EU načeloma velja svoboden pretok in za začasno bivanje ne potrebujejo dovoljenj, zato je njihovo dejansko število težje določljivo (prim. Dolenc 2007). Priseljenci so izjemoma tudi govorniki slovenščine kot prvega jezika, in sicer če gre za nekdanje slovenske izseljence, ki so se slovenščine naučili v svoji družini ali v organiziranih oblikah učenja slovenščine, v sobotnih šolah, pri dopolnilnem pouku slovenskega jezika in kulture.
- 4 Usvajanje prvega jezika se od usvajanja drugega jezika razlikuje tako po načinu kot po ciljih (Stabej 2004, Pirih Svetina 2005).

v sistem vzgoje in izobraževanja (v nadaljevanju *Strategija*).⁵

Formalnopravni okvir⁶ in oblike učenja

Možnost učenja slovenščine kot drugega jezika za priseljence⁷ določata splošna in šolska zakonodaja. Tako npr. *Zakon o tujcih* v 82. členu (pomoč pri integraciji tujcev) tujcem, ki imajo v RS dovoljenje za prebivanje, zagotavlja tečaje slovenskega jezika. Obseg tečajev je podrobneje opredeljen v *Uredbi o integraciji tujcev* (v nadaljevanju *Uredba*), in sicer so do brezplačne udeležbe v programih učenja slovenskega jezika upravičeni državljani tretjih držav,⁸ ki v Republiki Sloveniji prebivajo na podlagi dovoljenja za stalno bivanje oz. njihovi družinski člani, ki imajo v RS dovoljenje za začasno bivanje. Program učenja slovenskega jezika obsega do 180 ur in naj bi bil po mnenju zakonodajalca zadosten za doseganje znanja slovenščine, potrebnega za uspešno opravljanje izpita na osnovni ravni po programu *Slovenščina za tujce*.⁹ Do krajšega, 60-urnega tečaja, pa so upravičeni državljani tretjih držav, ki prebivajo v RS najmanj dve leti na podlagi dovoljenja za začasno prebivanje in imajo dovoljenje za začasno prebivanje, izdano z veljavnostjo najmanj enega leta.

Možnost učenja slovenščine za otroke priseljence uravnava *Zakon o osnovni šoli*, ki v 10. členu otrokom, ki so tuji državljani, zagotavlja pravico do obveznega osnovnošolskega izobraževanja, v 3. členu *Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli*,¹⁰ pa jim, v kolikor bi se izkazalo, da ob vključitvi v šolo potrebujejo pomoč pri učenju slovenščine, zagotavlja tudi tečaj slovenščine. Obseg in oblika tečaja nista podrobneje opredeljena. Dodatni pouk slovenščine je v zakonu zagotovljen tudi otrokom slovenskih državljanov, ki prebivajo v Sloveniji in katerih materni jezik ni slovenski jezik (8. člen *Zakona o šoli*).

Pregled zakonov kaže, da je pomoč pri učenju slovenščine predvidena tako za odrasle priseljence kot za njihove šolajoče se otroke, da pa obseg tečaja pri otrocih v šolskih zakonih ni eksplicitno naveden in se lahko zaradi tega od obsega, navedenega v *Uredbi*, bistveno razlikuje. V *Smernicah za izobraževanje otrok tujcev v vrtcih in šolah* (v nadaljevanju *Smernice*), dokumentu, ki ga je skupaj z zunanjimi sodelavci pripravil Zavod RS za šolstvo,¹¹ je naloga v zvezi s pravo tečajev preložena na šole. Tako je za šolo obvezujoče, da za otroke migrante s pomanjkljivim znanjem slovenščine ob vstopu v šolo v skladu z možnostmi organizira učenje in spo-

5 http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/razvoj_solstva/projekti/Strategija_vkljucevanje_migrantov.doc. (Dostop 15. 10. 2009.)

6 V članku navajamo tiste pravne podlage, ki se navezujejo na učenje slovenščine. Natančen prikaz vseh pravnih aktov, ki urejajo področje migracijske politike v Sloveniji, je podan v članku Romane Bešter *Integracija in model integracijske politike* v publikaciji *Priseljenci* (2007), akti, ki se navezujejo na šolo, pa so sistematično podani v *Strategiji vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v RS*.

7 V slovenskih zakonih in šolskih dokumentih se namesto izrazov migranti ali priseljenci praviloma uporablja izraz tujci (prim. *Zakon o tujcih*, *Smernice za izobraževanje otrok tujcev v vrtcih in šolah* ...), v evropskih dokumentih, npr. v *Direktivi Sveta Evropske skupnosti, 1977* (dostopno na: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2009-0125+0+DOC+XML+V0//SL>) pa se rabi izraz otroci migranti. V članku v skladu z evropsko prakso in *Strategijo* uporabljamo izraz priseljenci/ migranti, razen kadar navajamo vsebino slovenskih dokumentov. V strokovni slovenski in tuji literaturi se poleg izrazov migranti/priseljenci pogosto rabijo tudi izrazi otroci/ učenci/starši/delavci ... z migrantskih ozadjem ali odrasli/otroci ... v mobilnosti (prim. Komac 2007, Piriš Svetina 2008, Knez 2009, Sinko 2008, Klein 2007).

8 To so prebivalci, ki niso državljani držav EU.

9 Izobraževalni program *Slovenščina za tujce* sta pripravili Nataša Piriš Svetina in Ina ferbežar (2002).

10 Dopolnitev je bila sprejeta šele oktobra 2007 in se glasi: »Za otroke iz prvega odstavka tega člena, ki potrebujejo pomoč pri učenju slovenščine, se ob vključitvi v osnovno šolo organizira tečaj slovenščine.«

11 http://www.zrss.si/pdf/OECE_TUJCI%20-%20SMERNICE%20-%20usklajeno%20junij%20doc%201%208%202009.pdf. (Dostop 15. 9. 2009.)

polnjevanje slovenščine. Šole lahko zaprosijo za finančno pomoč pristojno Ministrstvo za šolstvo, ki jim praviloma financira do 35 ur¹² dodatnega pouka slovenščine na leto za posameznega otroka, nadaljnje viře financiranja pa morajo poiskati same.¹³ V *Smernicah* je natančneje opredeljen¹⁴ tudi profil učitelja, ki naj izvaja dodatni oz. dopolnilni pouk slovenščine: šoli je priporočeno, da za učenje slovenščine zagotovi učitelja razrednega pouka ali učitelja slovenščine, ki hkrati obvlada večšine za spodbujanje medkulturnega dialoga. Kaj naj bi točno te večšine vključevale (ali npr. vključujejo tudi poznavanje metodičnih in didaktičnih pristopov poučevanja slovenščine kot drugega jezika, kako, na kakšen način jih učitelji pridobijo), pa ni jasneje obrazloženo. Tudi to, kako bo potekalo učenje slovenščine, je prepuščeno šolam samim, zato poteka na zelo različne načine: kot dodatne ure med/pred ali po pouku, v oddelkih podaljšanega bivanja, kot individualna strokovna pomoč, interesna dejavnost ali tečaj.¹⁵

Učbeniki in učni načrti

Učenci priseljenci se slovenščino v osnovnih in srednjih šolah učijo po enakem učnem

načrtu kot slovenski otroci. Prav tako ni posebnih učbenikov, ki bi bili namenjeni učenju slovenščine kot drugega jezika na osnovnošolski in srednješolski stopnji.¹⁶ Učitelji si pri dodatnem pouku slovenščine pomagajo z učbeniki za slovenščino (kot prvi jezik) različnih založb, ki jih uporabljajo že pri rednem pouku slovenščine, nekateri posegajo po učbenikih Centra za slovenščino,¹⁷ ki so sicer namenjeni poučevanju slovenščine kot drugega/tujega jezika za odrasle, učbenikih Zavoda RS za šolstvo,¹⁸ pripravljenih za slovenske otroke, ki se učijo slovenščino kot drugi/tuji jezik v tujini, ali učbenikih za poučevanje tujih jezikov (Knez 2008: 160).

Razvijanje infrastrukture

Ministrstvo za šolstvo načrtuje razvijanje dejavnosti za uspešno vključevanje otrok migrantov predvsem v okviru projektov.¹⁹ Del projektov poteka v okviru Zavoda RS za šolstvo (npr. priprava *Smernic za izobraževanje otrok tujcev v vrtcih in šolah*, razni inovacijski projekti, ki jih izvajajo šole same, posveti in izobraževalni seminarji v zvezi z vključevanjem priseljencev²⁰), del pa v okviru projektov

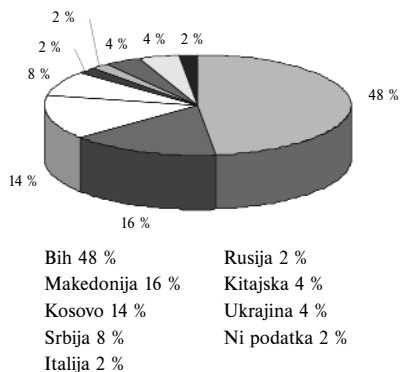
- 12 Prim. dokument *Strategija vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja*.
- 13 Največkrat šolam priskočijo na pomoč prostovoljci ali pa šole organizirajo medvrstniško pomoč (prim. raziskavo, ki jo je izvedla Slovenska filantropija: http://www.cnvosi.civilni-dialog.net/index.php?option=com_content&task=view&id=7988&Itemid=79. (Dostop 16. 10. 2009.)
- 14 Tak profil učitelja je v *Smernicah* le priporočen, ne pa tudi obvezujoč.
- 15 Na Ekonomski šoli Novo mesto je npr. organiziran sobotni pouk slovenščine. Poteka tri ali štiri ure ob sobotah dopoldne. Informacije o tečaju so dostopne na spletni strani: <http://web.esnm.si/Lists/Koledar/DispForm.aspx?ID=560>. (Dostop 25. 10. 2009.)
- 16 Posebni učni načrti in gradiva za poučevanje drugega jezika so v evropskih državah, ki imajo že izoblikovane strategije vključevanja učencev migrantov v šolski sistem, nekaj običajnega in se od učnih načrtov za poučevanje prvega jezika razlikujejo (Sinko 2008, Integrating Immigrant Children into Schools in Europe: EURYDICE: <http://www.eurydice.org>. Dostop 15. 10. 2009.)
- 17 Več o učbenikih Centra za slovenščino kot drugi/tuji jezik na spletni strani: http://www.centerslo.net/l2.asp?L1_ID=7&L2_ID=31&LANG=slo. (Dostop 25. 10. 2009.)
- 18 Na voljo so naslednji učbeniki: *Slovenščina skozi letne čase: Pomlad-Poletje, Jesen, Zima, Poigramo se slovensko, Dober dan, slovenščina*.
- 19 Pomemben delež pri vzpostavljanju in razvijanju infrastrukture za uspešno integracijo migrantov imajo tudi razne nevladne organizacije in lokalne skupnosti. Prim. projekte v okviru Mirovnega inštituta (http://www.mirovni-institut.si/Projekt/Detail/si/projekt/PRIMTS-Prospects-for-Integration-of-Migrants-from-Third-Countries-and-their-Labour-Market-Situations-Towards-Policies-and-Action/kategorija/Clovekove_pravice) in Slovenske filantropije (<http://www.filantropija.org/>).
- 20 Informacije v zvezi z izobraževalnimi seminarji Zavoda za šolstvo so dostopne na spletni strani: <http://www.zrss.si/default.asp?link=predmet&tip=7&pID=241>. (Dostop 15. 10. 2009.)

Evropskih socialnih skladov. Tako npr. konzorcija osnovnih (vodja projekta je OŠ Koper) in srednjih šol (vodja projekta je Srednja ekonomska šola v Ljubljani) razvijata infrastrukturo za socialno (deloma tudi jezikovno) integracijo otrok in staršev: izvajajo se raziskave s področja vključevanja, pripravljajo se ustrezni kurikuli za medkulturno učenje, načrtujejo se družabna srečanja in delavnice za otroke in starše priseljence. Drugi del projekta, ki ga vodi Center za slovenščino kot drugi/ tuji jezik, pa je usmerjen v pripravo infrastrukture za poučevanje slovenščine kot drugega jezika na celotni šolski vertikali, tj. v pripravo opisov ravni jezikovnega znanja za otroke, govorce slovenščine kot drugega jezika, učnih načrtov in gradiv za poučevanje slovenščine kot drugega jezika ter izvedbo začetnih pilotnih tečajev slovenščine za otroke in starše migrante.

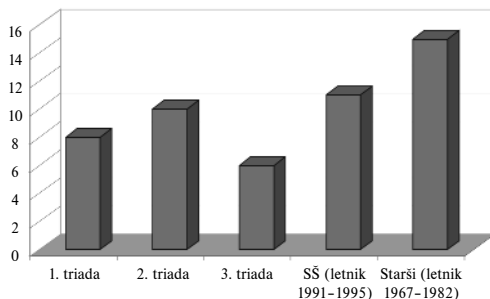
Opisi ravni bodo namenjeni ovrednotenju ravni jezikovnega znanja pri posamezni jezikovni dejavnosti (pri poslušanju, govorjenju, branju, pisanju) in bodo podlaga za interpretacijo rezultatov, ki jih učenci migranti dosežajo med procesom usvajanja slovenščine.²¹

Učni načrti bodo vsebovali cilje, ki naj bi jih dosegali otroci migranti v slovenščini kot govorci slovenščine kot drugega jezika, najobsežnejši del projekta pa predstavlja priprava učnih gradiv za učenje slovenščine. Poseben del gradiva bo predstavljalo slikovno gradivo, namenjeno poučevanju slovenščine v primerih, ko učitelj in učenec nimata skupnega jezika. Del projekta vključuje tudi izvedbo tečajev slovenščine za otroke in starše migrante, ki pomenijo poskus sistematičnega učenja slovenščine v strnjeni obliki. Prvi 20-urni tečaj, ki je potekal od 24. do 28. avgusta 2009, je bil omejen na področje Ljubljane. Tečaj je bil namenjen tako učencem, ki so se v slovensko šolo vključevali v šolskem letu 2009/2010, kot tudi tistim, ki so jo obiskovali preteklo leto, tako da je pouk potekal na dveh stopnjah, začetni in nadaljevalni. Hkrati je potekal tudi začetni tečaj slovenščine za starše prijavljenih otrok.²² Obeh tečajev se je udeležilo 50 udeležencev, in sicer 27 osnovnošolcev, 11 srednješolcev in 12 staršev. Prevladovali so udeleženci s področja nekdanje Jugoslavije, nekaj pa je bilo tudi udeležencev iz drugih dežel.²³

Udeleženci po državah

Udeleženci glede na starost

21 Zdaj se znanje slovenščine pri otrocih migrantih vrednoti z vidika bolj ali manj prilagojenih standardov znanja, ki naj bi jih pri pouku slovenščine dosegli slovenski otroci.

22 Tečaj je bil namenjen vsem staršem migrantom, ne glede na to, ali je bil nanj prijavljen tudi njihov otrok. Starše in otroke so na tečaj prijavile šole.

23 Grafe je pripravila sodelavka projekta Uspešno vključevanje otrok, učencev in dijakov migrantov v vzgojo in izobraževanje Petra Rajk.

Pouk je potekal v majhnih, po starosti in znanju²⁴ homogenih skupinah. Poučevali so učitelji Centra za slovenščino kot drugi/tuji jezik, ki imajo pri poučevanju slovenščine kot drugega jezika že večletne izkušnje. Ker je bil tečaj razmeroma kratek, so bili zelo omejeni tudi cilji. Učenci začetniki so pri pouku spoznavali osnovne slovnične in sporazumevalne vzorce ter besedišče, relevantno za prvo vključevanje v šolsko okolje, v nadaljevalnih skupinah pa so se pri pouku osredotočili na razvijanje produktivnih zmožnosti (govorjenje in pisanje). Pri starših sta se izoblikovali dve začetniški skupini, za pismene in nepismene. Zlasti pouk nepismenih staršev je učiteljem predstavljal novo izkušnjo in velik izziv. Tako učitelji, ki so poučevali starše, kot učitelji, ki so poučevali solarje, so v svojih poročilih ugotavljali, da je bila motiviranost udeležencev za učenje zelo visoka, na kar kaže tudi visok odstotek prisotnosti pri pouku.²⁵ Zelo pozitivno se je izkazalo tudi to, da je tečaj za starše in otroke potekal hkrati, deloma zato, ker so zlasti mlajši otroci lažje premagali strah pred tečajem, deloma pa zaradi vsakodnevnega stika, ki so ga imeli učitelji s starši. To je bilo pomembno zlasti pri mlajših otrocih, ki so potrebovali pomoč staršev pri domači nalogi. Ker so bili tudi starši v procesu učenja, so bolje razumeli, kaj se pri učenju slovenščine pričakuje tudi od njihovih otrok. Tečaj se je zdel uspešen tudi udeležencem. Svoje vtise o tečaju so izrazili v kratki evalvacijski anketi ob zaključku tečaja. Vsi so se o tečaju izrekli zelo pozitivno, pohvalili so zlasti učitelje, način poučevanja in sproščeno vzdušje, v katerem je učenje potekalo. Poudarili so, da so se v kratkem času veliko

naučili. Velika večina staršev in otrok (90 %) bi se podobnega tečaja udeležila tudi v prihodnje, izrazili so tudi željo, da bi tečaj trajal dlje.

Tečaj so torej učitelji in udeleženci prepoznali kot dobrodošlo novost. Poleg pedagoško-didaktičnih ciljev je imel tudi motivacijske, in sicer udeležencem približati slovenščino na prijeten, zabaven način, kot jezik, ki se ga ni nujno težko (na)učiti. Seveda je 20 ur pouka premalo, da bi udeleženci dosegli vidnejše rezultate, zato je v prihodnje nujno razmisliti o obsežnejšem strnjemem tečaju slovenščine pred ali ob vključitvi v pouk vsaj v obsegu, kot je predviden v *Uredbi* (tj. 180 ur). Izkušnje in raziskave, ki so bile v preteklosti izvedene na Centru za slovenščino, namreč kažejo, da je učenje drugega jezika najuspešnejše, če poteka v strnjeni obliki.²⁶ Tak način učenjem omogoča, da se v času tečaja popolnoma osredotočijo na učenje jezika, hkrati pa se tudi močno zmanjša možnost pozabljanja. Slednje se je namreč izkazalo kot izjemno negativni dejavnik prav na začetnih stopnjah usvajanja slovenščine kot drugega jezika (Pirih Svetina 2005).

Ob tečaju pa se je pokazalo tudi naslednje: otroci in starši glede na njihove odzive tečaja niso vzeli kot dodatno breme, ampak so ga sprejeli predvsem kot neobhodno in dobrodošlo pomoč pri učenju jezika. Dejstvo, da so imeli sošolci na tečaju podobno jezikovno znanje, se je pokazalo kot zelo motivacijsko – učenci so se brez zadreg poskušali sporazumevati v slovenščini.²⁷ Ker so bile dejavnosti pri pouku v celoti prilagajene njihovi trenutni sporazumevalni zmožnosti, so bili pri reševanju nalog večinoma uspešni, kar je dobro vplivalo tako na

24 Na začetku tečaja so otroci in starši pisali kratek uvrstitveni test, s pomočjo katerega smo ugotavljali njihovo vstopno znanje. Kriteriji pri razvrščanju v skupine so bili še starost in pričakovana hitrost učenja (pri govorcih slovanskih jezikov smo pričakovali hitrejšo učenje). Pri starših je bil kriterij razvrščanja tudi pismenost.

25 Večina udeležencev (75 %) se je 100 % udeležila tečaja.

26 Učenci, ki se na Centru za slovenščino udeležujejo Mladinske poletne šole slovenščine (40-urnega tečaja) ali specializiranih tečajev slovenščine, namenjenih učencem v slovenskih in dvojezičnih šolah v Avstriji (30-urni tečaj), v znanju slovenščine v času tečaja bistveno napredujejo.

27 Zadržanost učencev, ker jih je sram govoriti slovensko pred slovenskimi sošolci, se po pripovedovanju učiteljev kaže še posebej pri starejših učencih.

njihovo samozavest kot na motivacijo za nadaljnje učenje.

Infrastruktura za slovenščino kot drugi jezik v slovenskih šolah se je torej začela šele vzpostavljati, premiki so bili narejeni zlasti na vsebinski ravni. Da bo možno vsebinske rezultate projektov uspešno vključiti v proces izobraževanja ob vključevanju in tudi v nadaljevanju šolanja, pa je treba v sedanjih šolskih programih najti predvsem prostor in čas. To pomeni, da so potrebne korenite sistemske spremembe šolske organiziranosti, da bo možno na novo pripravljene vsebine ustrezno izvajati. Ob teh spremembah pa bo potrebno ustrezno (do)izobraziti učitelje, da jih bodo v prenovljenih programih lahko izvedli.

Literatura

- BARLE LAKOTA, Andreja idr., 2007: *Strategija vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji*. <http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/page/uploads/podrocje/razvoj_solstva/projekti/Strategija_vkljucevanje_migrantov.doc>. (Dostop 15. 10. 2009.)
- BEŠTER, Romana, 2007: Integracija in model integracijske politike. Komac, Miran (ur.): *Priseljenci. Študije o priseljevanju in vključevanju v slovensko družbo*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja. 105–134.
- DOLENC, Danilo, 2007: Priseljevanje v Slovenijo z območja nekdanje Jugoslavije po drugi svetovni vojni. Komac, Miran (ur.): *Priseljenci. Študije o priseljevanju in vključevanju v slovensko družbo*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja. 69–102.
- FERBEŽAR, Ina, PIRIH SVETINA, Nataša, 2002: *Izobraževalni programi. Izobraževanje odraslih. Slovenščina za tujce*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- KLEIN, Gabriella idr., 2008: *Intercultural communication in bureaucratic and institutional context*. Perugia: Guerra Edizioni.
- KNEZ, Mihaela, 2008: Jezikovna integracija otrok priseljencev v slovenski osnovni šoli. Ivšek, Milena (ur.): *Jeziki v izobraževanju: zbornik prispevkov konference, Ljubljana, 25.-26. septembra 2008*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. 155–163.
- NEČAK LŪK, Albina, 2008: Učenčev jezik – učni jezik. Ivšek, Milena (ur.): *Jeziki v izobraževanju: zbornik prispevkov konference, Ljubljana, 25.-26. septembra 2008*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. 135–140.
- NOVAK, Marta idr., 2009: *Smernice za izobraževanje otrok tujcev v vrtcih in šolah*. <http://www.zrss.si/pdf/OECE_TUJCI%20-%20SMERNICE%20-%20uskklajeno%20junij%20doc%2021%208%202009.pdf>. (Dostop 15. 9. 2009.)
- PIRIH SVETINA, Nataša, 2008: Slovenščina v mobilnosti, mobilnost v slovenščini (slovenščina kot J1, J2 in TJ). Ivšek, Milena (ur.): *Jeziki v izobraževanju: zbornik prispevkov konference, Ljubljana, 25.-26. septembra 2008*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. 141–151.
- PIRIH SVETINA, Nataša, 2005: *Slovenščina kot tuji jezik*. Domžale: Izolit.
- SINKO, Pirjo, 2008: Tri vloge finskega jezika v finskem izobraževanju. *Jeziki v izobraževanju: zbornik prispevkov konference, Ljubljana, 25.-26. septembra 2008*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. 41–50.
- STABEJ, Marko, 2004: Slovenščina kot drugi/tuji jezik in slovensko jezikovno načrtovanje. *Jezik in slovstvo* 49/3–4. 5–16.
- Zakon o tujcih, Uradni list RS, št. 61/1999 – uradno prečiščeno besedilo*: <http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r09/predpis_ZAKO1479.html>. (Dostop 15. 10. 2009.)
- Uredba o integraciji tujcev, Uradni list RS, št. 65/2008 – uradno prečiščeno besedilo*: <<http://www.uradni-list.si/1/content?id=87371>>. (Dostop 15. 10. 2009.)
- Zakon o osnovni šoli (ZOsn), Ur.l. RS, št. 12/1996 – uradno prečiščeno besedilo*: <http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r08/predpis_ZAKO448.html>. (Dostop 15. 10. 2009.)
- Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o osnovni šoli, Ur.l. RS, št. 102/2007*: <http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r07/predpis_PRAV7727.html>. (Dostop 15. 10. 2009.)